

Яворов се влюбва само в изключителни жени

Три изключителни жени пресичат пътя на поета П. К. Яворов. Дора Габе и Мина Тодорова го вдъхновяват, за да напише някои от вечните любовни стихотворения на литературата ни. Третата – Лора Каравелова – го кара да изживее, а не да напише най-голямата драма в живота си. И трите принадлежат към известни, богати и уважавани семейства: Дора е дъщеря на заможен чифликчия от Добруджа, Мина – на един от най-богатите българи тогава, а Лора – на министър-председател на следосвобожденска България. Никое от трите семейства не приема поета, но това не може да унищожи любовното чувство. То оцелява като бледа теменуга сред тръни в погледа на две хубави очи или в един стон на душата... За да се стигне до най-фаталната любов, започнала не къде да е, а на гробището – в Бианкур, на гроба на Мина. Любовта, която Яворов ще заплати с живота си.

Поетическият талант на Яворов избуява когато той е телеграфист в Анхиало (дн. Поморие). Там написва знаменитата си поема „Калиопа“, която кара авторитетите около най-елитното литературно списание по онова време – „Мисъл“, да приемат младия поет като свой. Творбата влиза в първата му книга „Стихотворения“ (1901). Придобива

изключителна популярност, за която говорят и пародиите по нея. Яворов споделя в своята „Автобиография“ (ослепелият след опита си за самоубийство поет я диктува на Владимир Василев): „В Анхиало написах „Калиопа“, вдъхновен от една хубава мома българка; съжалявах, че не съм се оженил за нея“. Според племенницата на поета – Ганка Найденова-

Стоилова поемата е вдъхновена от Нонка Чипева, която е била учителка в Анхиало. „Нонка беше по-друг тип – сдържана, съсредоточена, твърде сериозна за възрастта си...“ – разказва Яворовият другар П. Тодоров Костов, с когото правят серенади на Нонка и съквартирантката ѝ Кика (Екатерина Бояджиева). Поетът е въздържан в тези младежки изпълнения, но: „Само мисълта за Нонка, която беше... така близка и скъпа за неговото сърце, го увеличаше, [както] и откритата нейна радост, че и той е между певците“.

След преместването си в София и участието си в борбата за освобождението на Македония, Яворов се превръща в най-магнетичната фигура на онова време. Жените лудеят по него – поета и комитата. По-почтените го разиграват със срещи, писъмца и искат да ги ухажда продължително. Но има и други – леснодостъпни, и Яворов не се отказва от тях. За съжаление поетът е дискретен, скрива имената на любовниците си, но охотно разправя за преживяванията си с тях на своите приятели. Една от тия жени сама разкрива тайната около авантюрата си с Яворов и то на преклонната 72-годишна възраст през 1957 г. Името ѝ е Весела Монева-Олзомер – българка, женена за швейцарски художник.

Държана дълго време в тайна е романтичната връзка на Яворов с Дора Габе. В контекста на техния поетическо-епистоларен роман попадат стиховете и писмата им, разкриващи обстоятелствата и чувствата, както и всичките им противоречия. Така например самата Дора Габе в различни етапи от живота си е заявявала различни неща по повод връзката си с поета: от „Нито веднъж не ме е целувал“ до поетическото си завещание „Женска кръв“, директно посветено на Яворов и изрично публикувано след смъртта ѝ, което дава повод за твърдения, че той е бил първият мъж в живота ѝ. „Не ми хареса от пръв поглед: сух, чер, с коса над веждите, очите му

Дора Габе

нямаха израз, защото го боляха. Само гласът му беше хубав. Не само хубав – топъл, мек глас, който издава вътрешния чар на поета“ – пише в първата версия на спомена си хубавата еврейка. Петнайсет години по-късно тази среща е представена другояче – Ненчева занесла на Яворов нейни стихове, без да я пита. Флиртът на двамата от 1905 г. достига обаче неизмерими дълбочини, за които човек може да се досети, ако прочете Яворовите писма до Дора Габе и стиховете, които двамата си разменят. Поетът редактира първите стихове на младата си колежка и дори ги дописва (по-късно те са включени в първата ѝ книга „Темену-ги“, а Яворов създава едноименния си шедьовър).

Но когато на хоризонта се появява Боян Пенев, за Яворов няма място в сърцето ѝ. По това време Яворов и Пенев са приятели, а между Дора и Яворов тече роман. Но на младата поетеса не ѝ е отсъдено безоблачно любовно чувство с професора и тя попада в любовен триъгълник с Елисавета Багряна, която планира сватбата си с Боян Пенев, но той умира преди това.

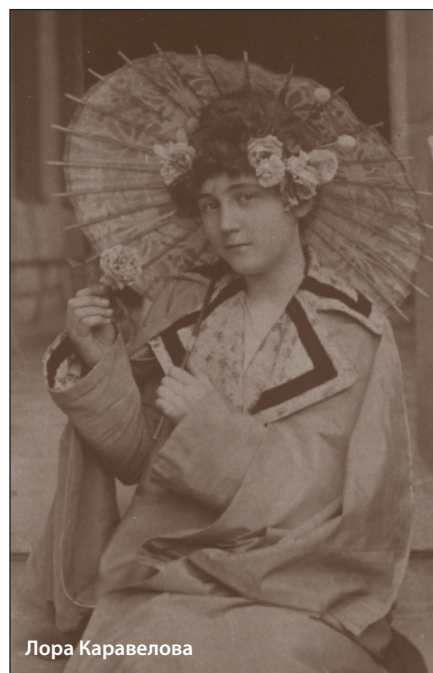
Факт е, че у Дора остават възхищението от Яворов и красивият спомен, заради които тя е сред малкото жени, които се опитват да му помогнат, когато Лора се самоубива и го сочат като неин убиец.

Най-съзидателният период в творчеството и живота на Яворов е връзката му с Мина, дъщерята на изключително богатия еленски чорбаджия и общественик Юрдан Тодоров и сестра на близкия приятел на поета Петко Ю. Тодоров. Яворов и Мина се запознават на Благовещение, 25 март 1906 г.. Яворов вижда за първи път момичето в дома на брат ѝ в София. Тогава поетът е 28-годишен, а Мина – едва на 16. От този момент двамата започват да си пишат, а през есента на същата година си изясняват чувствата. На 25. 09. 1906 г. Мина му пише знаменитата фраза: „Не мога да си дам сметка какво ще излезе от всичко това. Аз съм толкова млада, а Вие сте поет.“ По това време Яворов е в Нанси, Франция. Оттам той ѝ пише писма, част от които са във вид на стихотворения. Това са знаменитите

класици „Пръстен с опал“ и „Обичам те“. А на 29 ноември идва признанието му, написано на пощенска картичка: „Аз Ви обичам! Аз искам да Ви кажа още нещо, но не мога да го сглобя. Душата ми е наранена и аз страдам – тъй силно... Аз бих желал да Ви притисна до гърдите си, да изплача душата си и да умра...“. В края на ноември 1906 г. в сп. „Мисъл“ излиза цикълът от пет стихотворения на Яворов, озаглавен „Писма“. В него са „Пръстен с опал“, „Обичам те“, „Не бой се и ела“, „Умри!“ и „Истината“. При тази им първа публикация те са без заглавия, само с общо мото – цитатът от писмото на Мина от 25. 09. 1906 г. Избухва скандал. Семейството на Мина разбира, че нещата между двамата са твърде сериозни. Брат ѝ Христо отива в редакцията на сп. „Мисъл“ да търси сметка от д-р Кръстев защо е публикувал такива интимни неща, в които е замесено непълнолетно момиче от уважавано семейство. На свой ред и д-р Кръстев се разгневява на Яворов. Прекъсвани под налягането на семейството ѝ, което не може да приеме такъв зет като Яворов, кореспонденцията и срещите на двамата продължават до юни 1909 г. Следващата година тя умира в Берк, Франция и я погребват в Бианкур край Париж.

„Щяхме да знаем повече, ако част от писмата на Мина не са били изгубени от семейството ѝ и ако след смъртта на Лора нейният бивш съпруг не влиза в квартирата и не отнася цялата покъщнина. До ден-днешен наследниците не са позволили на никого да се запознае с прибраното след смъртта на Лора. През 1996 г. ми се обади по телефона Фани Дренкова, съпруга на Лориния син Петко, и ми каза, че притежава писма, според които причината за бързата и ранна смърт на Мина е аборт, вследствие на нежелана от Яворов бременност. За съжаление не проявих необходимата бързина да я посетя и да видя говори ли истината.

Споменавам този факт не за да търся някаква сензация, опазил ме Бог, но за да покажа една нишка към драмата от последните дни на Мина, когато Яворов безуспешно иска да я види жива, и което семейството

Лора Каравелова

категорично му отказва. Яростта на близките дали е била породена само от чувството между Мина и Яворов, което те се опитват да охладят и предотвратят?“ – разказва изследователят Петър Величков.

През август на 1906 г., в която се запознава с Мина, Яворов среща и фаталната жена в своя живот – Лора Каравелова. Документално свидетелство от последвалата разходка до Драгалевския манастир е автентичната снимка на компанията, в средата на която са Яворов и Лора, а от другата страна на поета е Христо, брат на Мина. „Вчера намерих един

Мина Тодорова

Владимир Василев и Яворов, 1912 г.

портрет – една компания, в която си и ти; колко интересно си се измъдрил до една хубава мома и Христо!“ – пише Мина в писмо до Яворов на 9 юли 1908 г.

Лора Каравелова е култова фигура от зората на ХХ век. Дъщеря е на Петко Каравелов, по-малък брат на писателя и революционера Любен Каравелов, респектирац държавник и премиер в годините след Освобождението. Лора е една от най-красивите и образовани жени на своето

време. Дръзка и освободена, тя скандализира патриархалното общество с любовните си афери, участва в конкурси за красота, буди завист с шеметните си тоалети и с непрестанните си пътувания в странство. Лора е омъжена за д-р Иван Дренков, когато научава, че Яворов всеки ден носи цветя на гроба на Мина в Бианкур. Тя го издебва там и му разкрива чувствата си. Яворов недоумява и я отблъсква: „Моят отговор я засегна болезнено. Тя сприхаво

кипна и демонстративно ме остави, без да проговори. Видях, че честолюбие то й бе силно засегнато и си останах с впечатлението, че тази ще бъде първата ни и последна среща.“ Но в една снежна нощ тя потропва на вратата му, а той си признава, че не могъл да я отблъсне.

Резултат от връзката им, узаконена на 19. 09. 1912 г., е само едно стихотворение, с посвещение „На Лора“ (с първоначално заглавие „Стон“), и писмата им, които са върхът на българската епистоларна традиция. В книгата са включени тези от писмата им, в които двамата изказват чувствата си, изразяват колебанията, ревността и противоречията във връзката им. И така, до трагедията в нощта срещу 30 ноември 1913 г., когато хазаите им намират Лора мъртва, а Яворов прострелян в слепоочието след несполучлив опит да се самоубие.

„Нашите съдби бяха решени в деня, когато си подадохме ръка“ – признава поетът в изложението си до Апелативния съд.

Пламен Тотев

П. К. Яворов

Дора Габе: „Наранено чувство ми говореше от стихотворението „От други свят съм аз“ [„Не си виновна ти“]...“

Не си виновна ти

От други свят съм аз – не си виновна ти,
дете на прах-земя, на прашните мечти;
не си виновна ти, от тебе исках аз
не сажди на страстта, а дух кристален мраз.
От тебе исках аз да бъдеш огледало
на моята мечта сред ясна самота:
вълшебно огледало, живот и образ дало
на моя хладен блян от светъл бронз излян.

Не си виновна ти, от други свят съм аз,
не зная прах и дим в приоблачния мраз;
от други свят съм аз, що можеш стори ти
за моя снежен сън и ледени мечти!
Що можеш стори ти, не арфа яснозвучна
за тайната в тъма ридаеща сама, –
не арфа яснозвучна, с душата ми съзвучна,
дозела песента на радост-горестта!...

Не бой се и ела

От скандалния цикъл с мото от писмо на Мина: „Не мога да си дам сметка какво ще излезе от всичко това. Аз съм толкова млада, а Вие сте поет.“ („Писма. Денят на самолъжата“, сп. „Мисъл“, 1906, кн. 9).

По стъпките ми редом никне жълта злоба,
аз семето на зло неволно сея вред;
миг негде ако спра, пред мене зине гроба
на всеки идеал – и бързам пак напред,
тъй може би проклинан в майчина утроба...
Но ти ела, напук на орисия зла,
не бой се и ела.

И съсък на змии, и крясъци на жаби
аз чуя недосяган в тъмни самоти;
ден взора ми лови, нощ думите ми граби,
самси неведнъж обсипах с клевети,
че сила ме задава сред безброя слаби...
Аз себе си ломя – от мене бягат Те,
но ти ела, дете.

Ела свидетелствуйвай – в мрачна безнадеждност
как чезна за доброто, как му вярвам аз;
ела свидетелствуйвай колко тепла нежност
душата ми опази в тоя леден мраз;
свидетелствуйвай още лудата безбрежност
на моята любов... Напук на участ зла,
не бой се и ела.